

Grundejerforeningen Henne Strand

Nr. 45 • Maj 2009 • 17. årgang

Initiativprisen gives ikke hvert år, men i år var det oplagt at give den til Tina og Peder Kristensen, Henne Strand Camping & Vandland, for et nybyggeri, der lever helt op til GHS's motto om kvalitet ved Henne Strand.

På billedet overrækker GHS's afgående formand Evald S. Klausen den fine plakette og 5000 kroner som en anerkendelse af parrets kvalitetssans og bidrag til en smukkere indkørsel til strandbyen.

Generalforsamlingsreferat 2009

Generalforsamling lørdag d. 4. april 2009 kl. 14.00 på Blaabjerg Friskole, Klintingvej 170, Stausø.

Dagsorden ifølge vedtægternes § 9:

1. Valg af dirigent
2. Bestyrelsens beretning ved formand og næstformand
3. Det reviderede årsregnskab forelægges til godkendelse
4. Forelæggelse af budget for 2009
5. Indkomne forslag
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer. På valg er Evald S. Klausen og Poul Holm Joensen. Poul Holm Joensen modtager genvalg. Evald S. Klausen ønsker ikke genvalg p.g.a. arbejdspress.
7. Valg af revisor. På valg er revisor Bertil Holm
8. Valg af 2 suppleanter til bestyrelsen. Valget af suppleanter er ét-årigt.
9. Eventuelt.

Formand for bestyrelsen, Evald S. Klausen bød velkommen til de fremmødte. Der blev ved indgangen registreret 80 stemmeberettigede medlemmer, og i alt vurderer bestyrelsen, at der var ca. 140 fremmødte.

ad 1, valg af dirigent:

Advokat Lene Mærsk-Møller, som er medlem i grundejerforeningen,

blev uden modkandidat valgt til dirigent. Dirigenten takkede for valget, og kunne herefter meddele, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt.

ad 2, beretning v. formanden:

Bestyrelsens skriftlige beretning for 2008 var udsendt på forhånd i medlemsbladet, nr. 44 - februar 2009, og forudsattes gennemlæst inden generalforsamlingen. Bestyrelsens gennemgang bestod derfor i en supplerende uddybning af beretningen, i form af et billedshow med godt 200 billeder af årets aktiviteter og bestyrelsens arbejdsopgaver ved Henne Strand, som næstformand Knud B. Sørensen fremviste og kommenterede.

Billedshowet høstede stort bifald fra forsamlingen.

Herefter var ordet frit og beretningen til debat.

Følgende emner og spørgsmål blev drøftet:

• Renovationsforholdene og Varde kommunes planlagte nye renovationsordning blev drøftet intenst, herunder valg af beholdertyper, prisforhold, beholderkapaciteten og tømningfrekvensen på enten 36 eller 52 tømninger pr. år. Kommunen har tidligere lovet at GHS vil blive inddraget inden den nye

Overvejer I varmepumper? Se artikel på www.ghs-henne.dk

ordning blev indført. Dette løfte har kommunen ikke indfriet, men GHS deltager i et fællesmøde d. 7. maj 2009 mellem Varde kommune og alle sommerhusgrundejerforeningerne, hvor bl.a. renovationsforholdene er på dagsordenen. Her vil kommunen blive afkrævet svar og igen blive forelagt ønsket om medinddragelse inden beslutningerne tages.

- Et formentligt ulovligt byggeri på en klittop på Fasanvej 20 optager stadig såvel naboerne som kommunen og Grundejerforeningen meget. Varde kommunes officielle stillingtagen i sagen foreligger endnu ikke hos GHS. En grundejer ønskede, at GHS søger juridisk assistance i forbindelse med sagen. En anden grundejer anbefalede, at GHS fra en sagkyndig person i forvaltningsret indhentede et juridisk responsum i sagen, og på dette grundlag tog stilling til det videre forløb. Bestyrelsen vil nu anmode kommunen om aktindsigt, og herefter tage stilling til det videre forløb.

- En grundejer roste beretningen og bestyrelsens arbejde, og ønskede yderligere trafikregulering i strandbyen. Der køres for stærkt. Den nuværende 30 km. hastighedszone er aftalt med politiet og kommunen. GHS kan evt. anmode politiet om at foretage hastighedskontrol på stedet.

Bestyrelsen vil arbejde videre med ovennævnte emner.

Herefter sluttede spørgelysten og debatten, og dirigenten kunne under forsamlingens bifald meddele bestyrelsens beretning godkendt.

ad 3 og 4, godkendelse af regnskab og forelæggelse af budget for 2009:

Pkt. 3 og 4 blev behandlet under ét.

Det af revisoren underskrevne årsregnskab for 2008 blev gennemgået og kommenteret af kassereren. Der var ingen bemærkninger fra generalforsamlingen til regnskabet, som således blev godkendt af forsamlingen.

Budgettet for 2009 og det foreløbige budget for 2010 blev ligeledes gennemgået af kassereren. Budgettet indeholder den midlertidige tre-årige kontingentforhøjelse, som er øremærket til gennemførelse af vejplanen, og som blev vedtaget på generalforsamlingen i 2007. Der var ingen bemærkninger fra generalforsamlingen til budgettet, som således blev godkendt af forsamlingen.

På bestyrelsens vegne, anmodede dirigenten om en tilkendegivelse fra forsamlingen om, at fortsætte den midlertidige kontingentforhøjelse yderligere ét år, idet der når gennemførelsen af vejplanen er afsluttet til næste år, forestår yderligere to nye større opgaver/investeringer, nemlig en ny bro over Hennemølleå og gangstibelysning langs Strandvejen fra vandrehjemmet til p-pladsen ved stranden. Der blev fra forsamlingen uden modsigelser

givet udtryk for, at det var OK, at fortsætte med de 1000 kr. idet foreningen også skulle have en vis "pengepulje at arbejde med". Bestyrelsen vil på dette grundlag vende tilbage til sagen på næste års generalforsamling.

ad 5, indkomme forslag:
Der er ingen indkomne forslag.

ad 6, valg af bestyrelsesmedlemmer:

To bestyrelsesmedlemmer var på valg: Evald S. Klausen, som ikke ønskede genvalg, og Poul Holm Joensen, der modtager genvalg.

Evald S. Klausen informerede kort om sin arbejdssituation, og at han på dette grundlag ikke længere kunne afse tid til bestyrelsesarbejdet i GHS. Han takkede for godt samarbejde i bestyrelsen, og anbefalede at bestyrelsen i det videre arbejde søger mulige yngre medlemmer til bestyrelsen.

Bestyrelsen foreslog som nyt medlem til bestyrelse foreningens tidligere formand Peter Bundgaard, der efter en travl periode med udenlandsarbejde nu igen har tid og lyst til at arbejde i GHS's bestyrelse.

Poul Holm Joensen og Peter Bundgaard blev valgt uden modkandidater.

ad 7, valg af revisor:
Revisor Bertil Holm blev genvalgt.

ad 8, valg af suppleanter:
Der skal være to suppleanter til bestyrelsen.

De to nuværende suppleanter: Hans Kjærgaard Jespersen, som har sommerhus på Porsevej 40 og Peter Jochumsen, "Vævestuen", blev begge genvalgt uden modkandidater. Suppleanterne vælges for en ét-årig periode.

ad 9, eventuelt:

- Med tak for indsatsen som formand i foreningen gennem 4 år, blev der overrakt en gave fra bestyrelsen til den afgående formand Evald S. Klausen.

- Og dirigenten Lene Mærsk-Møller modtog ligeledes en gave for på sikker vis at lede generalforsamlingen.

Formanden takkede for fremmødet og takkede dirigenten for veludført arbejde og generalforsamlingen sluttede.

Referent: Jens Husted, sekretær

Efter generalforsamlingen trådte bestyrelsen sammen og valgte Peter Bundgaard til ny formand.

HOLMESPILLEMÆNDENE SPILLER SOMMEREN IND

Mandag den 25. maj kl. 19.30 spilles der op til folkedans og sæsonstart i vandrerhjemmet Solfang. Aftenen byder på et gensyn med det århusianske spillemandsorkester og alle er velkomne.

HENNE STRAND-TEMA

Vegetation og natur ved Henne Strand

Tekst og fotos af professor Bent Aaby, tegninger af Jørn Bjerre.

Henne Strand er omgivet af natur på alle sider – en natur der også prægede de jyske kystlandskaber i ældre tid med store klitpartier og udstrakte hedearealer. Vi ved godt at naturen er storslået herude, men somme tider kan naturoplevelsen blive større, når man kender lidt til planterne, jordbundsforholdene, kulturhistorien og de andre forhold, som har indflydelse på det kystlandskab, vi har lige uden for døren.

I det følgende vil jeg nævne nogle af de spændende egenskaber, der kendetegner vegetationen og naturen fra havet i vest til heden i øst.

Vesterhavet

Havet er salt og næringsrigt med mange mikroskopiske alger, der giver vandet en grøn farve. Saltholdigheden er 32-33‰, d.v.s. at 1 kg havvand indeholder 32-33g salte. Almindelig køkkensalt, natriumklorid, udgør omkring 2/3 af saltenes vægt, mens magnesiumklorid, natriumsulfat, calciumklorid og andre salte udgør resten. Af de salte, der forekommer i meget små koncentrationer, har næringsstofferne kalium, fosfor og kvælstof størst biologisk betydning. Kalium findes

mest som klorid og nitrat er den vigtigste kvælstofkilde for de mikroskopiske planktonalger. Fosfat forekommer i koncentrationer mellem 0 og 30 milliontedele gram fosfor pr. liter havvand og nitrat mellem 0 og 150 milliontedele gram kvælstof pr. liter havvand. Næringsstofferne er afgørende for havets frugtbarhed og Vesterhavet er globalt set meget næringsrigt og har en stor biomasseproduktion. Koncentrationen af mikroskopiske alger er stor og særligt om sommeren fremmes deres vækst i de øverste vandlag af sollyset. Kun en stadig tilførsel af dybdevand sikrer, at næringsstofferne ikke bruges helt op

på denne årstid. I de dybere vandlag gendannes næringsstofferne ved forrådnelse af dødt plankton og andre organiske stoffer. Vandets surhedsgrad målt som pH er omkring 8,1-8,3; d.v.s., at havvand har en svag basisk reaktion.

Strøm og bølgebevægelse giver en betydelig materialetransport i sydlig retning i form af sand og grus. Henne Strand har en såkaldt pålejningskyst, hvor der netto afsættes mere sediment, end der fjernes. Kysten vokser mod vest med 1-2m om året (Nielsen og Nielsen 1990). En stor del af det tilførte sand og grus stammer fra Holmsland og kysten nord herfor, som til stadighed eroderes og derfor bevæger sig mod øst.

Forstranden

Ved Henne er forstranden – eller blot stranden – 100-150m bred og noget af det mest upåvirkede natur, vi har i Danmark. Her er det naturens kræfter, der bestemmer, og samtidig er det vores bedste legeplads med mulighed for fri udfoldelse på store områder. Kun få lande byder på så gode betingelser for rekreativ aktivitet, og loven sikrer alle fri adgang til stranden.

Forstranden er en svagt hældende flade præget af sand, grus og småsten. Den spredte og sparsomme vegetation er knyttet til små klitdannelser, der mest ligger tæt på den store klitrække bagved. De fleste af disse små klitter eksisterer

kun i sommerhalvåret og vaskes bort, når efterårsstormene sætter ind.

Klitdannelsen starter så at sige i havet, som transporterer og sorterer de mineralske partikler. Sten og grus aflejres mest i bølgeslagszonen, mens vinden transporterer sandet hen over stranden. Ved god vind løftes de letteste sandpartikler (mindre end 1/8 mm i diameter) op i luften, hvor de kan holde sig svævende i længere tid, inden de lander flere hundrede meter inde over land. De tungere sandskorn hopper eller triller hen over stranden. Vi har alle set stranden blive ”levende” i blæsevejr. Sandet stryger i hvide guirlander, som løber i vindens retning, svingende fra side til side. Efterhånden kan der dannes et tæppe af flygende sand om fødderne, men det er kun få sandskorn, der kommer op i hovedhøjde. Sandtransporten er ved moderat vind fast knyttet til de allernederste luftlag. Vi ved også, at sandet aflejres i et fint mønster af parallelle vindribber, som ligger vinkelret på vindretningen som et vaskebræt-mønster. Det er små sanddrygge med en afstand på 6-12 cm, der er lidt stejlere i læsiden end i vindsiden.

Vindens virkning på forstrandens sand ses tydeligt: Vinden er stærkest omkring dunken, hvor det fine sand blæser væk, mens det grove sand bliver liggende tilbage. Bemærk også sandribberne, hvor ribberyggen består af groft sand, mens lavningerne har mere finkornet materiale.

”Bølgelængden” øges med vindstyrken og forsvinder helt ved storm. Sandribberne dannes ved, at sandet hopper fra ribbe til ribbe, således at den gennemsnitlige hopplængde er lig med afstanden mellem sandribberne (Kuhlman 1969). Det sandskorn, der rammer overfladen, kan enten selv springe videre eller sparke et nyt korn op i luften eller skubbe sig ned i overfladen.

Ved god vind vil sandskorn mellem 1/8 og 1/3 mm ret nemt hoppe, mens større korn triller ved luftens hjælp eller skubbes af andre korn. Ved kuling kan korn mindre end 1/3 mm bæres af vinden over længere afstande. Selv store korn på 1 mm kan hoppe under kuling, og når det stormer har grus samme egenskab. Men den almindeligste transportmåde for større sand- og gruspartikler er at trille, når vinden blæser med kulingstyrke eller storm.

De almindeligste klitformer på stranden er tungeklit og tueklit. Tungeklit dannes, hvor der ligger større massive genstande på stranden, som fiskekasser, bøjer m.v., som vinden ikke kan blæse igennem. Omkring genstanden dannes der lufthvirvler, som hindrer sandaflejring, men lidt bag genstanden og også foran dannes en aflang og jævnt tilspidsende tungeklit. Tueklitten dannes omkring større plantetuer. Her kan vinden suse mellem planternes blade og stængler, og derfor dannes der ikke lufthvirvler, så sandet ligger helt op til tuerne. Tunge- og tueklitter kan som kompasnåle skifte retning alt efter,

hvor der er læ. Endelig ser vi på stranden små skjoldformede klitter, der sjældent bliver mere end 10-20 cm høje. De er ikke stedfaste som de 2 tidligere nævnte klittyper, men bevæger sig i vindens retning og opfanges typisk i de tueklitter, der er dannet foran de høje kystklitter. Kun på de højeste dele af forstranden vokser der planter. Her er sandet tørt, men fugtighed findes lige under overfladen. Strandbreddens vækstbetingelser er ekstreme, og kun nogle få specialister evner at vokse her. Det gælder bl.a. strand-sennep, strandarve og strand-kvik. Hvilke egenskaber skal disse arter have for at klare stærk sollys, varme, erosion og ustabil sandbund, oversvømmelse m.m.? Mindst 3 ting skal der til: 1) frø og frugter må kunne tåle saltvand og kunne spredes med vind og vand, 2) Planterne må kunne vokse på saltholdig mineralbund, og det er også nødvendigt, 3) at planterne hurtigt kan sætte frø eller overleve ved vegetativ forering. Sagen er jo, at planterne let vaskes fri og transporteres væk, når stormen raser. Livet er farligt i første linie!

Planter med de nævnte egenskaber kaldes pionerarter. Strand-senneps strategi er hurtig frøsætning. Planten er sommer-énårig, så frøet spirer om foråret, og allerede ud på sommeren sætter den frugt, som er 2-leddet, og som kan flyde i havvand. Strandarven kender de fleste som en lav, saftiggrøn og tykbladet plante, der danner store og tætte bevoksninger. Den har en anden

Hvid klit domineret af hjelme. På forstranden ses skjoldformede klitdannelser.

overlevelsestrategi, idet den nede i sandet har et stort system af vandrette og grenede jordstængler. De er fulde af knopper, der sidder på korte sidegrene. Hvis havet gnaver sig ind i en bevoksning af strandarve og river planten i stykker, så løsgøres knopperne let og kan derefter føres bort med havstrømme og danne nye planter. Foruden den vegetative formering har strandarve også en effektiv kønnet formering, idet de mange frø kan flyde, hvis de føres bort med havvand.

Den hvide klit

Den hvide klit er særlig flot udviklet ved Henne Strand, hvor de højeste klitter når mere end 25 m over havniveau. Klitvegetationen har fået navn efter det hvide sand, der ses overalt mellem planterne. Klitten rejser sig stejlt fra forstranden og har en meget urolig topografi med store sandbakker, vekslende med dybe lavninger (gryder) og vindbrud. Klitlandskabet er som et sandhav i oprør, der pludseligt er stivnet. Sådan er det tilsyneladende, når man et øjeblik betragter det hvide klitlandskab. Men

det opfattes anderledes, når man anlægger et længere tidsperspektiv. Jeg er kommet jævnlige i de hvide klitter nord for Henne siden 1970. I dag er de gryder, og de stier, min familie benyttede i de første år, er for længst forsvundet, og nye gryder og nye stier bruges i dag. Gamle bunkers er begravet i sand, og markante sandbakker er dannet, hvor der tidligere var tæt bevoksning af marehalm og hjelme. Den hvide klit er som et oprørt hav, men filmen er ikke gået i stå. I stedet spilles filmen med meget langsom hastighed.

Hjelme og marehalm er de to græsarter, der helt dominerer vegetationen i den hvide klit. Mange besøgende lægger slet ikke mærke til, at det er to forskellige arter, og kalder det hele for marehalm. Der er tydelige forskelle mellem arterne både i udseende og voksemåde. Hjælmen har grønne indrullede blade og en tæt duskformet blomsterstand, mens marehalm har blågrå brede blade og et kantet aks i toppen. Er man først opmærksom på bladernes farveforskel, lægger man også mærke til, at hjælmen er den mest almindelige, og at den vokser på de klitflader, der er mest stabile. Marehalm er derimod mest almindelig, hvor der er stor sandpålejring, og hvor der for nylig er afsat store sandflader, der er ved at gro til. Begge græsarter har et enormt vidtforignet system af jordstængler, hvorfra der udgår lange, tynde rødder, der binder sandskornene tæt til roden. Jordstænglerne kan

blive 4-6 m lange, og rødderne kan ligeledes blive flere meter lange. Det er tilpasning til den ustabile klit, hvor der på få øjeblikke kan aflejres tykke sandlag.

Kun hjælme plantes, når statsskov-distriktet laver sanddæmpning. Det skyldes, at hjælmens skud danner tætte bladtotter, der ikke som marehalm visner bort om vinteren. Hjælmen kan derfor samle sand om sig i vinterhalvåret, hvor det ofte blæser stærkest, og hvor der derfor er mest behov for sanddæmpning. Dernæst er hjælmen ikke så kræsen med hensyn til voksested, idet den også klarer sig i grønsværklitten, den grå klit og også ses sparsomt i vindbrud ude i klitheden. Marehalmen er derimod bundet til

den næringsrige og kalkholdige del af klitten, som mest er til stede i den hvide klit. Den omtalte kalk stammer fra muslinge- og snegleskaller, der er slået i stykker, og som små skal-korn er blæst op i klitten sammen med de lyse sandskorn af kvarts.

I de yderste klitrækker finder vi også græsarten strand-kvik,

og læn-gere inde i klitten begynder rød svingel at gøre sig gældende.

Det er dog ikke kun græsarter, der vokser i den hvide klit. Der er også bemærkelsesværdige urter som stedmoderblomst og ager-svinemælk. Det er arter, som vi også kender som markukrudt. Når de gror i klitterne, hænger det sammen med, at den hvide klit er næringsrig som den dyrkede mark, fordi næringsrigt salt og små vandpartikler til stadighed føres med vinden fra havet og ind i klitten. Det er dog ikke markukrudtet, vi finder i klitten, men særlige klitracer af de pågældende arter, som er tilpasset de ekstreme vækstvilkår her. Klittens stedmoderblomst er flerårig i modsætning til ukrudtsracen, der er etårig, og så tåler klitformen sandtildækning. Ager-svinemælken i klitten har knopdannende, vandrette sideskud. Knopperne kan udvikle sig til nye planter, og ofte ser man mængder af bladrosetter spredt i det hvide sand omkring et ældre individ. Det er også en tilpasning til det urolige voksested, som ikke kendes hos ukrudtsformen.

Enkelte steder har jeg fundet strand-mandstro i den hvide klit. Dens store og brede blade er stive og stikker. Strand-mandstro viser tydelige tegn på tilpasning til tørke. De spæde kimplanter danner meget

Stedmoderblomst

Agersvinemælk

hurtigt en dybtgående pælerod, der sikrer planten mod udtørring. Bladenes over- og underside har tykke hudceller og et voksovertræk, der nedsætter plantens vandfordampning, og giver planten en blågrå farve. Endelig er spalteåbningerne nedsænkede i bladets overhud. Det er også med til at planten fordamper så lidt vand som muligt.

Grønsværklit

Denne vegetationstype er lidt vanskelig at få styr på, fordi den ikke danner et sammenhængende bælte bag den hvide klit. Er vi oppe på klitryggen, finder vi ikke grønsværklit, for her går den hvide klit gradvist over i grå klit. I stedet skal vi ned i de fladbundede lavninger, hvor fugtigheden er større og sandet ikke så udvasket, for grønsværklitten findes kun, hvor jorden endnu er lidt næringsrig, og hvor jordens pH ligger omkring 7. Her er vegetationen ret tæt og har en grøn

farve, og her er kystzonens højeste diversitet af plantearter (Mikkelsen 1964).

Vegetationen er spændende, fordi der vokser en del plantearter, der har deres hovedudbredelse på de asiatiske stepper, ligesom man også finder flere sjældne arter i grønsværklitten. At der vokser steppeplanter her, skyldes tørken, den ret næringsrige bund og lyset, som der er nok af i klitten og på de træløse stepper. Af "steppeplanter" kan nævnes almindelig pimpinelle, blodrød storkenæb, mark-bynke, klitkambunke og busken havtorn. Klitkambunke og blodrød storkenæb er samtidig sjældne ved Henne, mens sidstnævnte træffes mere almindeligt ved Vejers.

Rød svingel er almindelig sammen med bidende stenurt, vellugtende gulaks, almindelig røllike, gul snerre, hunde-viol og liden klokke. Sandstar er vidt udbredt ligesom krybende pil danner store bevoksninger flere steder. Blandt de enårige urter skal nævnes sand-rottehale, tidlig dværgbunke, blød hejre og blød storkenæb. Mange af de nævnte

arter finder vi også i den grå klit.

Havtorns pollen er fundet i de ældste lag, som blev dannet i slutningen af sidste istid. Så havtorn voksede på de åbne tundrasletter, da isen smeltede bort fra det østdanske område

for mere end 15-16000 år siden. Ved Henne ser vi, at havtorn har en stor vegetativ spredningsevne. Den danner mange meter lange vandrette udløbere med sideknopper, der hurtigt vokser frem til nye skud. Rødderne danner knolde, hvori der findes kvælstofbindende svampe, der binder frit kvælstof fra luften og omdanner det til kvælstofforbindelser, som havtornen kan omsætte. Ofte optages årligt mere end 100 kg kvælstof pr. ha. Havtornen er således i stand til selv at sørge for de nødvendige næringsstoffer. Derfor kan den vokse i næsten steril jord, som var til stede, da isen forsvandt

fra Danmark. Klit-rosen ses også i grønsværklitten, men er ikke bundet til kalken og træf-

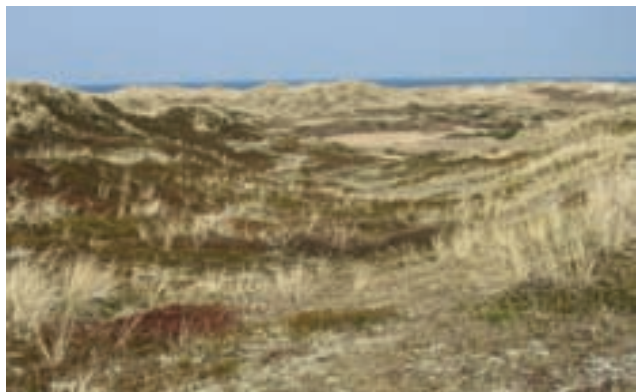
fes også i den grå klit. Klit-rosen danner både lange underjordiske udløbere og rods kud. Klit-rosen står derfor ofte som spredte bevoksninger, som i virkeligheden er samme plante. Klit-rosen er en dansk art, mens rynket rose er indført fra Kamtjatka og det nordlige Japan, hvor den vokser på sandbund langs kysterne. Den tåler salt og er ikke kræsen med hensyn til jordens kalkindhold. Planten danner som bekendt tætte bevoksninger og breder sig hurtigt. Rynket rose giver så tæt skygge, at al lyskrævende urtevegetation forsvinder. Den er en såkaldt invasiv art, som er uønsket i den danske klitnatur. Den

bekæmpes derfor flere steder i klitten af statsskovvæsenet.

Endelig vil jeg nævne den sjældne plante, klit-natlys. Den bliver omkring 1 meter høj og har store gule blomster. Jeg har fundet den flere steder i grønsværklitten på skråninger, hvor der har været vindbrud, der vokser til. Klit-natlys hører til i denne tilgrønningssfase, men forsvinder, når vegetationen bliver tæt og høj. I hvert fald er arten nu forsvundet fra de gamle voksesteder i klitten, som jeg kendte. Men så kan man glæde sig over den i sommerhusområdet, hvor der bygges sandvolde for af afgrænse parcellen! Sandet er hentet et sted, hvor frø af arten har ligget gemt, og pludselig kan man finde den prægtige og sjældne klit-natlys i helt nye omgivelser. Se f.eks. volden på hjørnet af Gøgevej og Drosselvej!

Den grå klit

Med stigende afstand fra havet aftager tilførslen af havsalte, og sand-

Grå klit. I forgrunden lyse flader med rensdyrlav. De nordvendte klitsider (til venstre i billedet) domineres af revling, mens de sydvendte og tørre klitsider præges af hjelme. I baggrunden en lys flade med tagrør i tilgroet klitsø. Hvide klitter i baggrunden.

transporten er også meget begrænset. Derfor er udvaskningen af næringssaltene i de øverste sandlag taget til. Kalken er også forsvundet, som det afspejler sig i jordens surhedsgrad, der nu er faldet. Rensdyrlav, gråmos og græsserne sandskæg og fåre-svingel er nu almindelige, og alle har de en grålig fremtoning. Det har givet navn til vegetations-typen. Ved Henne begynder den grå klit 250-350m fra havet og først på de stabile klitrygge, hvor overgangen fra hvid klit sker gradvist. Helt så grå er vegetationen nu ikke, når man ser godt efter. Sand-star giver en grøn farve og gule blomster af smalbladet høgeurt, almindelig kongepen og håret høgeurt lyser op sammen med de blå blomster af hunde-viol, blåmunke og liden klokke. Endelig er der smalbladet timians rødlige blomster at glæde sig over. En varm tør dag "knaser det", når man går hen over laverne i den grå klit. De mange rensdyrlaver er stive og knuses under fødderne. Talrige års tilvækst ødelægges ved hvert skridt, for laverne vokser langsomt på den næringsfattige bund. På fugtige dage er lavtæppet blødt, og planterne går ikke i styk-

ker, når man træder på dem. Gå derfor kun en tur uden for stierne i den grå klit, når jorden er fugtig efter regn!

Mens grønsværklitten har østlige steppearter, så har den grå klit adskillige arter, der har hovedudbredelse i Nordvest- og Mitteleuropas lavlandsområder. Sand-star har ligefrem Danmark som centrum for sin udbredelse.

Den grå klit er artsfattig, men det gælder kun, hvis vi tænker på blomsterplanterne. Derimod er lavfloraen relativ artsrig med ofte mere end 10 arter. Den grå klit betegnes derfor ofte som en lavhede (lichenhede). Laverne er et dobbeltvæsen af både sæksporesvampe og mikroskopiske grønalger. Algecellerne ligger inde i laven og har fotosyntese og opbygger derfor organisk stof, som svampen udnytter. Laverne kan tåle lang tids tørke. Stofskiftet nedsættes til et minimum, men hverken svamp eller alge dør, med mindre tørken er langvarig. I vort klima er der ikke grund til at frygte lange tørkeperioder, for selv i en tør varmeperiode vil der falde dug om natten.

Klitheden

Dværgbuske præger hedevegetationen, og ved Henne er det først og fremmest revling og hedelyng, der gør sig gældende. Revling findes spredt i den grå klit og bliver mere almindelig længere inde i landet. I den såkaldte ydre klithede vokser revling sammen med krybende pil, og her findes også mange af de arter, vi træffer i den grå klit, bl.a.

Lyngbos Hede med tør klithedevegetation præget af hedelyng og hjelme.

klit-kællingetand, smalbladet timian, bidende stenurt og smalbladet høgeurt. Humusdækket er tyndt, og jorden er knapt så sur og næringsfattig som klitheden længere mod øst. Vigtigst af alt er, at hedelyng ikke vokser i den ydre klithede, som har en bredde på omkring 100 m eller lidt mere. Hedelyng optræder først i en afstand af 400-450 m fra havet. Jorden er nu så udvasket, at hedelyng kan trives. Den mere sure jord med pH ned til omkring 4,3 bevirker, at den biologiske nedbrydning af dødt plantemateriale er så langsom, at der udvikles et tykkere humuslag. Vi er nu i den såkaldte

indre klithede, som bl.a. dækker hele Lyngbos Hede.

Revling er også almindelig i den indre klithede og har dermed en større økologisk amplitude end hedelyng. Det kan også vises vegetationshistorisk: Det var revling, der var den dominerende dværgbusk på de åbne sletter i slutningen af sidste istid og i de første århundreder efter, at varmetiden satte ind for 11500 år siden, og før skoven bredte sig. Dengang var de store smeltevandssletter, som opbygger Vestjylland, endnu ikke udvaskede for næringsstoffer. Hedelyngen var nok tilstede i slutningen af istiden, men den spillede en underordnet rolle. Først efter 5-6000 år med skovvegetation fik hedelyng en chance i Vestjylland, da skovarealer blev ryddet i bondestenalderen og senere. Nu var jorden blevet udpint og sur. Derfor blev det nu hedelyng og ikke revling, der kom til at spille den store rolle.

Går man over Lyngbos Hede ses det hurtigt, at hedelyngen nok danner tætte bevoksninger, men først og fremmest bemærker man den store variation i plantesammensætningen: Vindbrud veksler med vegetation som i den grå klit. Mosebølle danner tætte bevoksninger og hist og her er der

Gedertanis

Katte skæg

Regnfang

Strandart

Malurt

Gedeblad

Kørudd

Strand-
Friskegylden

Gul snorre

Rorike

Sodaürt

store brede lavninger med tætte flader af blåtop og hirse-star og lyserøde bevoksninger af klokkelyng. Heden består tilsyneladende af mange forskellige plantesamfund, som danner et kompliceret mønster. Det ser tilfældigt ud, men lidt system kan man godt finde. En vigtig faktor ved planternes zonerung er fugtighedsforholdene. De laveste og fugtigste arealer er dækket af hedemose (fattigkær), hvor vi kan finde blåtop, smalbladet kæruld, almindelig star, næb-star og hirse-

Soldug

star. Den kødædende rundbladet soldug og klokkeensian hører også til her. Højere oppe vokser klokke-

lyng, mose-bølle, katteskæg og tuekogleaks. På de tørre hedearealer er der forskel mellem de nordvendte klitskråninger, der får mest skygge, og derfor er fugtigste og koldest, og så de tørre og varme sydvendte skrånninger. Mod nord findes ofte revling, og nogle steder vokser der også blåbær og mose-bølle, mens tyttebær, hedelyng, sand-star, smalbladet timian særligt er knyttet til sydsiden. Engelsk visse ses enkelte steder, og af sjældne arter kan man være heldig at finde lyng-silke.

Vindbrud og klitsøer

Ved Henne har vi nogle af vestkystens flotteste eksempler på store vindbrud og sødannelser i klitlav-

Tilgroet klitsø i den grå klitzone med tæt bevoksning af tagrør.

ningerne. Klitternes uregelmæssige former skyldes som omtalt overvejende, at der dannes vindbrud (Aagaard et al. 2007). Vinden borer sig ind i et klitparti, og i mange tilfælde rives vegetationen i stykker, så rødder og jordstængler hænger løst ned fra vindbruddets stejle sider. De store vindbrud har et U-formet tværsnit og en længderetning, som den fremherskende vind – altså vest-øst. U-formen forstærker vindstyrken, og der dannes en vindtunnel, som til stadighed bliver bredere og dybere. Sandet blæses op mod øst og aflejres i en stor klitdyne. Sådanne store og gamle afblæsningsdale ses bla. langs Svallevej og Uglevej. Vinden er kun i stand til at flytte tørt sand, men i en årrække, hvor klimaet er relativt tørt, og grundvandet derfor ligger lavt, kan afblæsningen ske til stor dybde. Bliver klimaet derefter igen mere fugtigt, så vil grundvandsspejlet stige, og bunden af afblæsningsfladen bliver til en lavvandet sø. Det er den måde hvorpå klitsøerne

Liden ulvefod

nord for Henne er dannet. Da søerne er lavvandede vokser de hurtigt til. I 1970erne var der en pæn stor søflade i lavningen ud for Svallevej. I dag er søen næsten helt forvandlet til mose med grå-pil og øret pil. Enkelte steder finder man dog stadig mose-vintergrøn, liden ulvefod og strand-tusindgylden.

Hvis der ikke var mennesker...

Overskriften er hypotetisk, for mennesker har til alle tider levet i kystzonen og udnyttet den til jagt, dyrkning og græsning. Særlig græsning har haft stor betydning for landskabets udseende, for intensiv udnyttelse med stort fårehold betød, at al trævækst stort set var fraværende i kystzonen og på heden i ældre tid. Faktisk var selv de botaniske professorer i København overbevist om, at heden var en naturlig og træfri vegetationstype. Det mente de i hvert fald, da man i 1913 fredede Nørholm Hede ved Varde og derfor bestemte, at heden skulle henligge urørt som et karakteristisk stykke Vestjylland, der var ved at forsvinde. Nu ved vi, at heden er et kulturprodukt frembragt ved hedebondernes virke og udnyttet i årtusinder. Heden er derfor i dag en vigtig del af vor natur, som vi er forpligtiget til at bevare. Det fremgår af en række direktiver og love. Problemet er blot, at heden ikke længere ind-

går som en integreret del af nutidens landbrugsdrift. Den bruges ikke af landmanden, men får blot lov at ligge. Så sker der det samme, som skete på Nørholm Hede: Træer begynder at indvandre og brede sig. De skygger den lyskrævende hedevegetation væk. Fortsætter denne udvikling, vil heden til sidst blive til skov. Det forhindrer vi i dag ved at fælde træerne og fremme lyngvæksten ved bl.a. afbrænding. Denne hedepleje udfører statsskovvæsenet, og nogle steder arrangerer Grundejerforeningen Henne Strand også trærydning.

Hvis der ikke var mennesker, der påvirkede landskabet, ville vi på Lyngbos Hede have skov med eg, birk og el som de vigtigste træarter. Men hvor langt ville skoven række ud mod havet? Vi ved det ikke, men ud fra vækstøkologiske betragtninger og med kendskab til vegetationen på kyststrækninger

Klokkeensian (foto Kevin Clausen)

andre steder på jorden uden større menneskelig påvirkning, vil det nok være rimeligt at antage, at skovbrynet ville ligge lige bag den hvide klit. Grønsværklitten og den grå klit er altså ikke naturligt træfrie vegetationstyper, men kræver pleje ligesom heden.

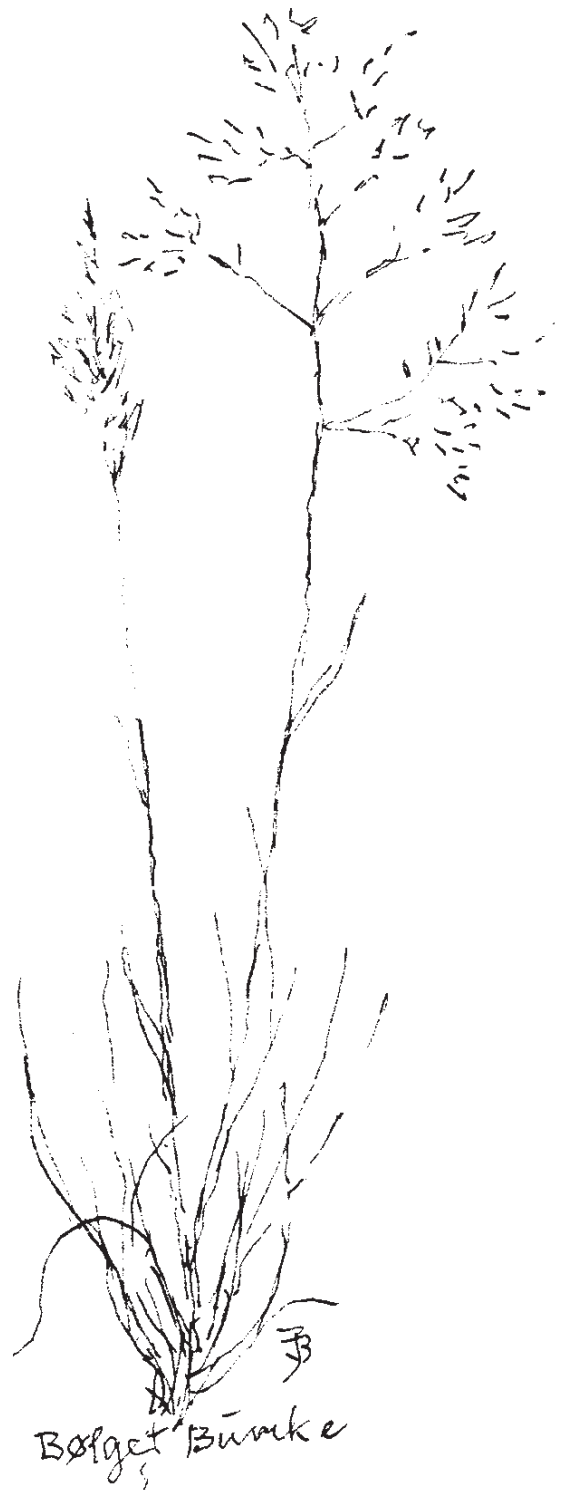
I disse år støtter EU-kommissionen under LIFE ordningen et plejeprojekt, som skal sikre god økologisk status i klitheden og de andre naturtyper, der findes i kystzonen. Som en del af dette projekt genskabes den naturlige afvanding på Lyngbos Hede. LIFE er EU's støtteordning til initiativer på miljø- og naturområdet på europæisk plan.

Fremtiden

Klimaændringer er blevet et aktuelt emne de senere år. Kan vi allerede måle disse ændringer i Danmark og i Vestjylland? Og vil de påvirke vores kystnatur? Det er blot nogle af de spørgsmål, vi stiller os.

Vort klima er dynamisk og varierer over tid. Klimaændringer er således i sig selv ikke alarmerende. Det foruroligende er den hastighed, hvormed den globale opvarmning sker, især fra midten af 1900-tallet. I Danmark har vi navnlig mærket temperaturstigninger de seneste 20 år. Særligt drivhusgasser skaber temperaturstigning (Anderberg et al. 2006). En væsentlig konsekvens af atmosfærens stigende indhold af drivhusgasser vil være, at antallet af ekstreme hændelser i form af storme, skybrud og hedebølge vil stige i fremtiden. Sådanne vejreks-

tremer menes at påvirke økosystemer samt flora og fauna relativt mere end jævnt forløbende ændringer i klimaet (Fenger et al. 1996). I Danmark kan vi forvente en temperaturstigning på 0,7 – 4,6 °C frem til år 2100. Vi kan også forvente mere nedbør og havstigninger (DMI

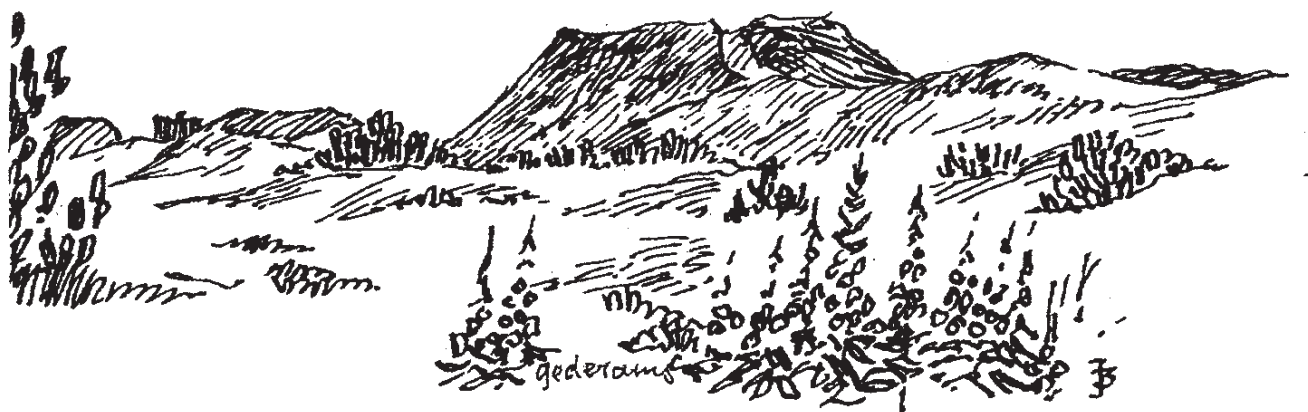

2007). Der er allerede målt en tydelig temperaturstigning på næsten 1,5 °C siden 1873 i Danmark og ved Esbjerg er middelvandstanden steget med over 1 mm pr. år. Der kan også registreres en stigning i årsnedbøren - særligt de seneste 50 år.

De påviste og forventede klimaændringer vil antagelig medføre en øget kystdynamik. Den højere vandstand vil i sig selv forøge kysterosionen og sedimenttransporten. Der vil ikke være stor fare for oversvømmelser i Henne som følge af de havstigninger, der forventes i dette århundrede, men mønstret i sedimenttransporten kan hurtigt ændre sig, så Henne kan få en erosionskyst som på Holmsland og ikke som nu en pålejringskyst.

Øget stormaktivitet vil antagelig medføre flere vindbrud og større sandtransport. Vi kan derfor forvente, at zonen med hvid klit bliver lidt bredere og at de øvrige zoner forskydes længere ind i landet. Sådanne ændringer vil næppe have stor betydning for klittens natur.

Derimod kan det forventes, at stigende temperatur og en længere vækstsæson vil medføre indvandring af arter, som har deres udbredelsesområde længere mod syd og øst, mens arter som i dag har deres sydlige udbredelsesgrænse i vort område vil forsvinde og rykke grænsen længere mod nord. Måske vil den sjældne klit-limurt blive mere almindelig i Vestjylland, og måske vil tysk visse kunne vokse på Lyngbos Hede? Omvendt vil blåbær og dværgulvefod nok blive sjældnere eller forsvinde fra vort område. Den stigende nedbør kan medføre, at der aflejres mere kvælstof i vor natur. De næringsfattige naturtyper som grå klit og klithede er meget følsomme over for atmosfærisk tilførsel af kvælstofforbindelser, der virker som plantegødning (Agger et al. 2005). Tilførslen fra havet kan vi ikke påvirke, men den ikke ubetydelige del, der kommer fra landbruget, kan reguleres, og vil blive det, hvis kvælstofnedfaldet bliver så stort, at det påvirker de følsomme naturtyper negativt. Noget tyder på

at klithedens vegetation allerede er i forandring, for blåtop og bølget bunke er i dag langt mere udbredte i vore klitheder end tidligere.

Det bliver spændende at følge kystens udvikling og vegetationens forandringer i de kommende år, og uden tvivl venter der os mange spændende naturoplevelser i fremtiden. Hold blot øjnene åbne!

Bent Aaby, som har sommerhus ved Henne Strand, er botaniker med speciale i pollenanalyse og vegetationshistorie. Han har været leder af Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser og knyttet til Københavns Universitet som adj. professor. Tidligere vismand i Statens Naturråd og nyudnævnt medlem af miljøministerens udvalg vedrørende den kommende naturkanon.

Jørn Bjerre er kommet i Henne Strand siden 30-erne og er til stadighed optaget af at skildre den vestjyske natur og vestjyske personligheder i maleri, akvarel og tegning, hvilket vi i grund-ejerforeningens medlemsblad har nydt godt af i 4 år. Trods bopæl i Århus og udstillinger i hele Jylland er han året rundt i fuld gang i sit atelier på Hjelmevej 51.

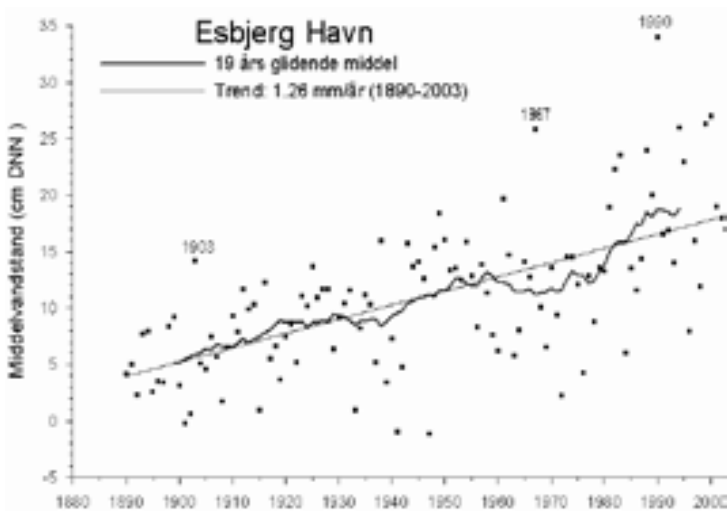
Litteraturliste se www.ghs-henne.dk

Artiklen udkommer i en tysksproget udgave sidst i maj.

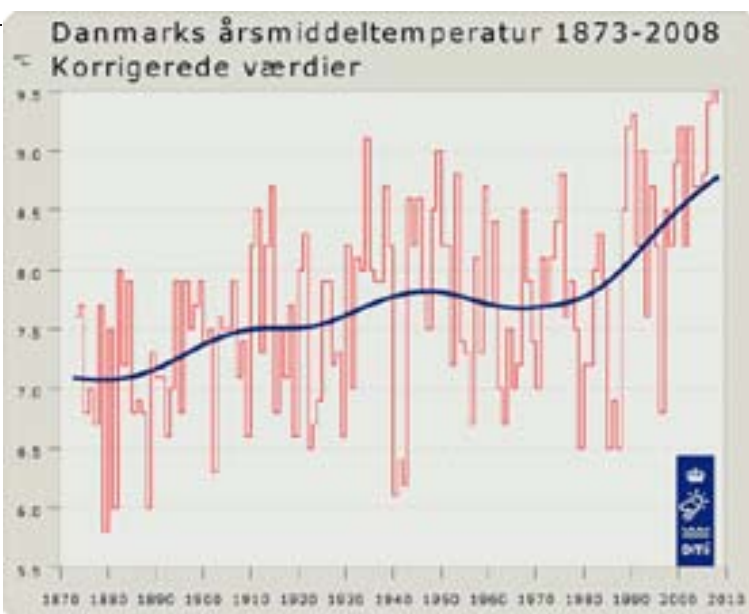
Bilag

Figur 1. Vegetationstypernes forskellige surhedsgrad (Böcher 1969). De nævnte målinger er af ældre dato. Nye målinger giver lavere pH værdier (se Damgaard et al. 2008).

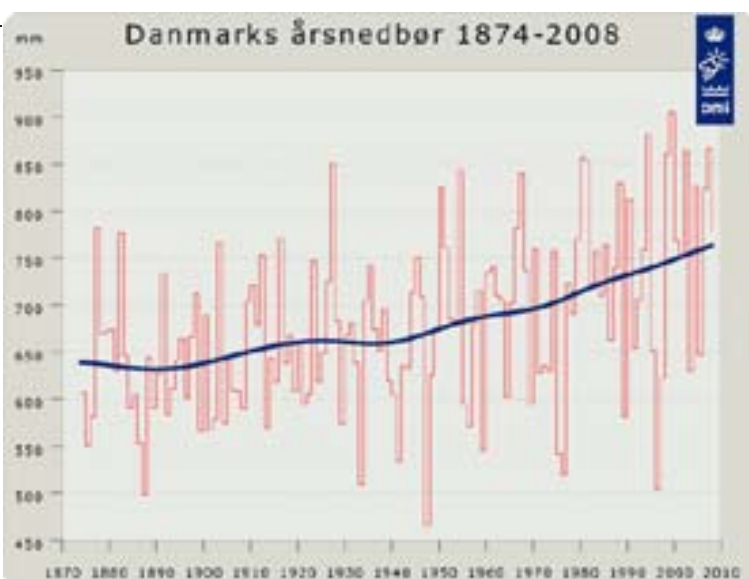
	pH
Hav	8,1 – 8,3
Hvid klit	7,1 – 7,5
Grønsværklit	6,3 – 7,3
Grå klit	5,0 – 6,4
Ydre klithede	5,3 – 6,3
Indre klithede	4,3 – 5,5

Figur 2. Gennemsnitligt havniveau på årsbasis 1890-2003 ved Esbjerg vist som årsværdier (punkter) og som glidende middel og tendens (trend)(Skov- og Naturstyrelsen 2007).

Figur 3. Udviklingen i Danmarks årsmiddeltemperatur fra 1873 til 2008. Den blå linie er 9-års Gaussfiltrerede værdier, som nogenlunde kan sammenlignes med 30-års glidende gennemsnit (DMI 2008a).

Figur 4. Danmarks årsnedbør i perioden 1874-2008. Den blå kurve er 9-års Gaussfiltrerede værdier (DMI 2008b).

Hotel Henne Strand – igen

Vi er blevet gjort opmærksomme på en fejl i artiklen om Hotel Henne Strands historie. Det bygningskompleks, der i dag ligger ved Henne Strand er bygget som ejerlejligheder, og ikke, som vi skrev, som timeshare-boliger. Det har boligforeningens formand, Steen Sandvig Pedersen, skrevet til os, og vi beklager fejlen og skynder os hermed at rette den.

Det giver anledning til samtidig at råde bod på en anden fejl, nemlig manglen på billeder til artiklen.

De kan dog ses på grundejerforeningens hjemmeside (ghs-henne.dk).

Her viser vi

1. det første stråtækte Hotel Henne Strand fra 1930
2. Fra hotellets brand i august 1938
3. Hotellet efter genopbygningen. Nu med fladt og mindre brandfarligt tag.
4. Det moderne bygningskompleks med ejerlejligheder, som vi kan se det i dag.

Lotte Bülow og Ebbe Hinz

SOMMERAKTIVITETER VED HENNE STRAND

- www.hennestrand.org

Handelsstandsforeningen Henne Strand lægger ud med et veteranbil-træf den **23. maj** kl. 14 ved Hennehus. Den **23. juni** fejres Skt. Hans som sædvanligt med hekseoptog og jazzparade gennem byen. Aftenens båltaler er Jørn Bjerre. Fra onsdag den **1. juli** til onsdag den **5. august** arrangeres Late Night med åbningstider til kl. 22 og en række underholdningsarrangementer for børn.

Restaurant Strandgården står for musikalsk underholdning på onsdage, hvor vejret tillader det.

Ishuset afslutter højsæsonen den **30. august** med big-band-koncert med orkestret Night Train ved Solfang.

Danmarks Naturfredningsforening i Varde tilbyder ture i nærområdet

Som medlem af GHS er man velkommen til at deltage i Danmarks Naturfredningsforenings arrangementer. Se www.dn.dk/varde.

Fremhæves bør turene:

Natur- og Miljøtur i Kærgård Plantage den 21. maj kl. 14-17. Mødested parkeringspladsen v. Kærgård Plantage. Info v. Flemming Davidsen, tlf. 75258819.

Vrøgum Kær – en geologisk og botanisk perle den 4.juni kl. 18.30-21. Mødested ad Filsøvej ml. Vrøgum og Kærgård på hjørnet ved Telefonvej. Info Merete Vigen Hansen, info 25882205.

KLASSISK I KIRKERNE

I perioden 13. juli til 26. august tilbyder sommerlandets kirker en fin række koncerter.

Alle koncerter begynder kl. 20 og der tages entré: 40 kr. - studerende og pensionister kr. 20. Børn under 12 gratis adgang.

I Lønne Kirke præsenteres den italienske guitartrio TRIO CARDOSO den 29.juli og sopranen Mette Ulrikkeholm, Søren Storm Larsen, violin, og Lasse Toft Eriksen, orgel den 11.august.

I Henne Kirke spiller Elena Ivanova, cello, og Gabriel Konjaev, orgel, den 4. august, og barytonen Thomas Krogh og Jesper Topp, orgel, koncerter den 18. august.

Se hele sommerprogrammet på www.ghs-henne.dk

Til opslag i udlejningshuse

Brandgode råd

Røgalarmer redder liv

Tjek jævnligt om alarmer virker. Hav nye batterier liggende.

Levende lys og cigaretter

Forlad aldrig – og sov aldrig – i rum med levende lys og tændte cigaretter.

Selvantændelige kemikalier

Klude med olie og fernis kan selvantænde. Skal opbevares forsvarligt, f.eks. i en metalbeholder med låg.

Hurtig hjælp

En mobiltelefon kan sikre hurtig hjælp. Tast 1-1-2 for politi, ambulance og brandvæsen.

Gasflasker og brandfarlige væsker

Opbevar benzin, sprit m.v. med omtanke, f.eks. i et selvstændigt skur.
Gasflasker omfattes af særlige myndighedskrav.

EL-installationer

Lad fagfolk installere el. Sluk TV, kaffemaskine m.v. ved stikkontakten.
Dæk ikke radiatorer til.

Afstand til nabo

Hold brandmæssig forsvarlig afstand til nabo

Hvordan undgår man brand?

Tilstræb størst mulig grad af orden. Begræns unødigt oplagring af brandfarlige effekter (papir, pap, plastaffald, brandfarlige væsker m.m.).
Anvend ubrændbare askebægre og lysestager (selvslukkende lys) og begræns i det hele taget brug af åben ild.

Særlige brandfarlige områder i sommerhuse

Afbrænding af haveaffald o.l., brug af ukrudtsbrændere, tankeløs anvendelse af havefakler anbragt for tæt på hus eller under udhæng, ufor-sigtig optænding af og anvendelse af havegrill.

Kilde: Beredskabsforbundet

Feuerfeste Ratschläge

Rauchmelder retten Leben

Prüfen Sie regelmäßig, ob der Rauchmelder funktioniert. Neue Batterien sollten immer verfügbar sein.

Brennende Kerzen und Zigaretten

Lassen Sie nie brennende Kerzen und Zigaretten allein – und sorgen Sie dafür, daß alles offene Feuer und auch Zigaretten gelöscht sind, wenn Sie zu Bett gehen.

Selbstentzündende Chemikalien

-Öl – und firnisgetränkte Lappen können sich selbst entzünden.

Schnelle Hilfe

Ein Handy kann schnelle Hilfe sichern.

Im Notfall wählen Sie 1-1-2

Das ist die Notrufnummer der Feuerwehr, der Polizei und auch des Notarztes. Halten Sie Name und Adresse bereit.

Gasflaschen und leicht entzündbare Flüssigkeiten

Mit Benzin, Brennspiritus usw. muß vorsichtig umgegangen und diese müssen beispielsweise in einem gesonderten Raum aufbewahrt werden.

Elektroinstallationen

Lassen Sie nur Fachleute Installationen vornehmen. Machen Sie den Fernseher, das Radio, die Kaffeemaschine usw. an der Steckdose aus. Elektroheizkörper nie zudecken!

Abstand zum Nachbargrundstück

Respektieren Sie in jeder Beziehung die notwendigen Abstandsregeln zum Nachbargrundstück.

Wie verhindert man Brände?

Streben Sie größtmögliche Ordnung an, räumen Sie auf! Unnötiges Lagern von brennbaren Materialien wie Papier, Pappe, Kunststoffen und brennbaren Flüssigkeiten soll unterlassen werden.

Wenden Sie nur nicht brennbare Aschenbecher und Kerzenständer an (mit selbstlöschenden Kerzen) und begrenzen Sie im übrigen den Gebrauch von offenem Feuer.

Besonders feuergefährliche Situationen in Ferienhausgebieten

entstehen beim Verbrennen von Gartenabfällen, Gebrauch von Unkrautbrennern, gedankenlosen Anbringen von Fackeln zu dicht an brennbaren Materialien (z.B. Dachüberhang) und fahrlässigen Anzünden und Gebrauch von Gartengrillen.

Afsender:
Knud Sørensen
Spurvevej 15
6851 Janderup

B

GRUNDEJERFORENINGENS BESTYRELSE

Formand:

Peter Bundgaard, Platanvej 31, 8660 Ry
Tlf. 8689 8344. peter.bundgaard@privat.dk

Næstformand/kasserer:

Knud Sørensen, Spurvevej 15, 6851 Janderup
Tlf. 7525 8642 el. 4036 9008. kbs-privat@get2net.dk

Sekretær:

Jens Husted, Kastanielunden 69, 6705 Esbjerg Ø
Tlf. 7514 2642. jhusted@esenet.dk

Vejansvarlig:

Hans Kirchner, Jagtvænget 57, 6710 Esbjerg V
Tlf. 7511 6213 el. 2324 9511. Kirchner@esenet.dk

Redaktør m.m.:

Poul Holm Joensen, Bellevuevej 8, 5700 Svendborg
Tlf. 6222 4947 el. 2944 5960. poulholmjoe@mail.tele.dk

Suppleanter:

Hans Kjærgaard Jespersen, Kvædevej 10,
7200 Grindsted. Telf. 7532 3926.

Peter Jochumsen, Klitvej 7, 6854 Henne.
Telf. 7522 2002

Ekstraeksemplarer af bladet kan afhentes hos
Købmand Hansen.

Redaktion: Poul Holm Joensen
Illustrationer: Jørn Bjerre Fotos: Knud Sørensen, Ebbe Hinz
Redaktionen afsluttet den 9. maj 2009
www.ghs-henne.dk

Har du husket at klippe dine rosa rugosa ved vejen og stien, eller skal vi bede kommunen ordne det på din regning?

